

Злет та падіння

Донецької дослідної станції садівництва

Автори та упорядники: Богдан Бордюгов, Катерина Кононенко, Діана Федорченко, Анастасія Харченко, учні 10 класу Опитненської ЗОШ I-III ступенів Бахмутської міської ради Донецької області.

Науковий керівник: Ніна Проценко

ОПИТНЕ

2020 рік

ПЕРЕДІСТОРІЯ

1925 рік. Після буремних революційних подій на південній околиці міста Артемівська (до 1924 року - Бахмут) на колишніх поміщицьких землях створено сільськогосподарську станцію з підвищення урожайності зернових культур.

Обмолочування колосків
на терці

Відбір механічних домішок

Видалення бокових
колосків 1925 р.

(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд.№107, спр.4)

1936 рік. Станцію перетворено на Донецьку Державну сільськогосподарську селекційну зернову станцію, яка проіснувала на цих землях до 1958 року.

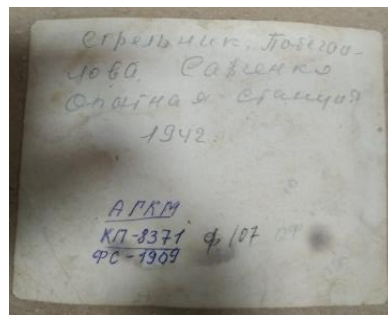
Збирання гібридів ячменя. 1937 р.

Гібридизація ячменя

(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд.№107, спр.4)

1941-1943 рр. Під час німецької окупації станція продовжувала працювати, але насамперед для забезпечення окупаційної влади продуктами харчування.

Стрельник, Побегайлова, Савченко, 1942 р.

(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд.№107, спр.4)

ІСТОРІЯ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ

1958 рік. Постановою Ради Міністрів УРСР Донецький розширений опорний пункт садівництва у Красногорівці поблизу Донецька був перетворений на Донецьку дослідну станцію Українського науково-дослідного інституту садівництва і переведений на місце Донецької сільськогосподарської зернової станції.

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

З історичної довідки

Донецької дослідної станції садівництва за 1967 рік

(Архівний відділ Бахмутської райдержадміністрації. Ф.134, справа №9 02/5, Ф-134, опис-1, Д-54))

Донецька дослідна станція садівництва організована згідно з наказом Міністерства сільського господарства УРСР від 9 серпня 1958 року № 1028, виданого відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР від 17 червня 1955 року №765, з 1 вересня 1958 року на землях Артемівського відділення Донецької обласної сільськогосподарської дослідної станції і Донецького опорного пункту садівництва, розташованого в м. Красногорівка Мар'їнського району Донецької області, організованого в 1937 році.

Першим директором дослідної станції було призначено Івана Пилиповича Галушку, який до цього часу був завідувачем Донецького опорного пункту садівництва в місті Красногорівка Мар'їнського району.

ЗІ СПОГАДІВ І. ГАЛУШКИ

(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд. №107, спр. 6)

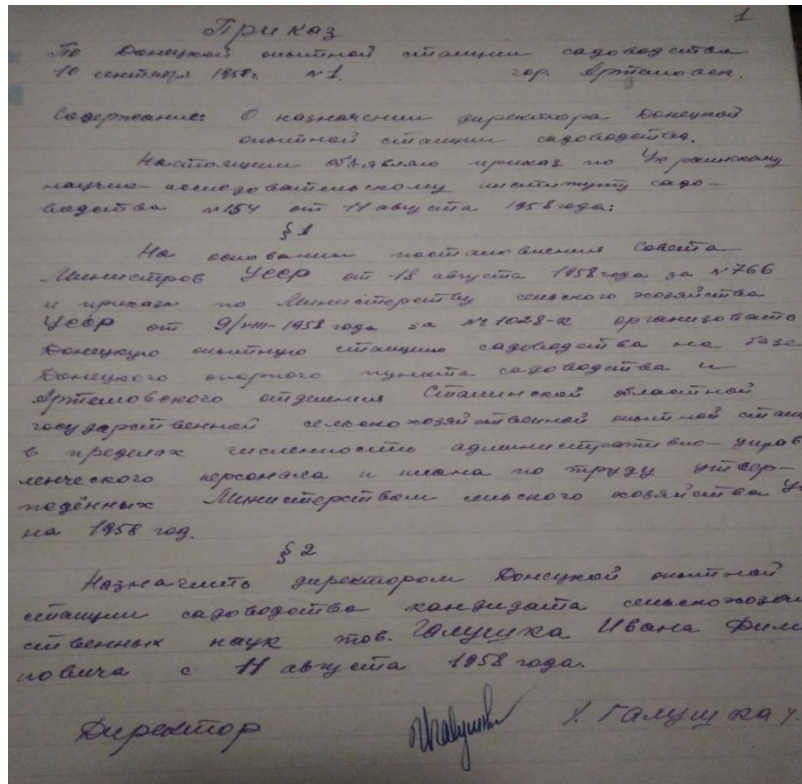
«Разом з механіком І.Ф.Овчинніковим ми об'їхали всі земельні угіддя станції. Навколо зарості бур'яну та терника, а вибалки втопані стежками худоби. Скрізь нас зустрічали ховрашки, стоячи на задніх лапках та перегукуючись. І.Ф.Овчинніков не розставався зі своєю дрібнокаліберною гвинтівкою, але я його відмовляв стріляти по ховрашках, хоча і в мене було бажання перевірити свою снайперську майстерність».

Огляд земель дослідної станції. 1959 р. Перший директор ДДСС І.Галушка
(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд. №107, спр. 6)

ОФІЦІЙНИЙ ДОКУМЕНТ

(Архівний відділ Бахмутської райдержадміністрації. Ф.134, опис – 1, Д-8)

Землі дослідної станції простягалися від Артемівська до земель радгоспу «Микитівський» (під Горлівкою) і Курдюмівського цегляного кислотоупорного заводу, на заході територія обмежувалася сухою Черковою балкою, за якою була залізниця. Зі сходу проходив автошлях Харків-Донецьк, та перерізала землі станції Запорізька балка з витоком на річку Бахмутку. На схилі лівого берега Бахмутки в чотирьох кілометрах від міста розташовувалася садиба станції. В 1958 році тут була невелика двоповерхова будівля контори з кіновяззю і з десятків житлових будинків барачного типу. Ще на території залишалися зарослі бур'янами фундаменти від будівель, зруйнованих в роки Другої світової війни.

Зустріч з керівництвом на дослідній станції. 1959 р.
(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд.№107, спр.6)

З історичної довідки

Донецької дослідної станції садівництва за 1967 рік

(Архівний відділ Бахмутської райдержадміністрації. Ф.134, справа №9 02/5)

В 1959 році на станції були створені такі структурні відділи, як:

1. Наукова частина з відділенням агротехніки, селекції і захисту рослин;
2. Секретаріат.
3. Планування і нормування.
4. Бухгалтерія.
5. Зоотехнія.
6. Агрономія.

Головне направлення дослідної станції в науковій частині - дослідження в галузі садівництва. Головною виробничою галуззю являється садівництво: вирощування плодів, ягід, посадкового матеріалу.

Допоміжною галуззю на станції є продуктивне тваринництво – велика рогата худоба та свині. Для забезпечення фуражом вирощуються необхідні кормові культури в польовому зернофуражному сівобміні.

Дослідне господарство станції являється підприємством послідовно соціалістичного типу і має на меті – перевірку на практиці досягнень науки, виробництво і здачу державі фруктів, ягід, винограду, молока, м'яса та зерна.

В 1959 році почали будувати збірні двоквартирні будинки для працівників станції, гуртожиток, промислові гаражі, їдальню, реконструювали клуб.

Панорама с.Опытне, 1959р.
(Архів шкільного музею)

Суботник з забудови майбутнього клубу

Весною 1959 року почалася закладка саду.

ЗІ СПОГАДІВ ОЧЕВИДЦЯ

Весною 1959 року почали висаджувати сад. Робота була важкою. На норму потрібно було вручну кожному висадити 200 саджанців за день. За зміну ми отримували 2.40 карбованців. Робота ускладнювалася ще й через наш сухий степовий клімат, де часті сухі вітри. Тією весною були дуже сильні пилові бурі.

МОВОЮ НАУКИ

(Вісник Харківського національного університету, № 1128 (том 41)

Г.Є. Потапенко, інженер, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна «Фактори розповсюдження та накопичення пестицидів у ґрунтах і ґрунтових водах кайнозойських відкладів»)

Дослідження за 1982-1995 рр.

Територія Донецької дослідної станції садівництва розташована на півдні м. Артемівськ, де за досліджуваний період у найтеплішому місяці року – липні по метеостанції «Артемівськ» середньомісячна температура складає 20,90 С. Сумарна кількість опадів, що випали за час моніторингу на території досліджень в середньому складає 511 мм, а по місяцях вона коливалася від 27,35 мм до 77,83 мм. Величини випарів перевищують тут кількість атмосферних опадів майже вдвічі, створюючи дефіцит зволоження. Особливо це стосується весняно-літнього періоду, коли дощові води швидко стікають по ярово-балковій мережі до русла р. Бахмутка.

З початку 60-х рр.. починається активна розбудова дослідної станції. До 1970 року побудовано лабораторні та адміністративні корпуси, механічні майстерні, автопарк, плодокOMBінат та склади для зберігання готової продукції. В 1966 році створено Донецьку філію республіканської проектної контори «Укрсадпроект». На території селища Опитне (селище існує з 1959 року) вже було 23 збірних, 7 двоповерхових шістнадцятиквартирних будинків з централізованою подачею води, газу, тепла, дитячий садок (теперішній будинок сільської ради), гуртожиток на 120 місць, їдальня, магазин, клуб, стадіон. У 1967 році при станції організовано Донецьку сільськогосподарську школу, яку в 1978 році було перетворено на сільськогосподарське професійно-технічне училище.

ЗІ СПОГАДІВ І.ГАЛУШКИ

(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд.№107, спр.6)

«В середині 60-х років на станції було створено велике розсадницьке господарство з маточниками ягідників, найбільше в Україні. Але на шляху розвитку ягідництва стали віруси. Ми почали роботу по оздоровленню посадкового матеріалу ягідних культур від вірусних захворювань. Пристосували лабораторії, оранжереї, теплиці. Побудували невеликий холодильник. Міністерство сільського господарства виділило 2,5 млн карбованців для будівництва науково-промислового комплексу, побудувало експериментальний плодокOMBінат для збереження та переробки плодів, в якому були консервний, винний і сидровий цехи. Міністерством меліорації була побудована потужна зрошувальна система садів. Джерелом води був канал Сіверський Донець – Донбас і резервне сховище води на 1,5 куб.млн площею 35 га.»

МОВОЮ ЦИФР

(Архівний відділ Бахмутської райдержадміністрації. Ф.134, справа №9 02/5, л.2)

Станом на 1967 рік станція мала наступну структуру земельних угідь:

Пашня -1209 га.
Сади – 857 га.
Ягідники – 64,5 га.
Виноградники – 52,5 га.
Розплідники – 121 га.
Сінокоси – 15 га.
Пасовища – 256 га.
Всього с/г угідь – 2575га.
Інші землі – 397 га.
Великої рогатої худоби – 620 голів.

ЗІ СПОГАДІВ І.ГАЛУШКИ

(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд.№107,спр.6)

«На початку 70-х років на станції проводилися наради та симпозиуми. Маючи певні досягнення, станція стала постійним учасником ВДНХ в Москві. Станцію відвідували союзні та іноземні делегації. В Донецькому обкомі був складений план відвідування досвідної станції іноземними делегаціями з неодмінною спеціально придуманою «Донецькою гостинністю».

Робітницям видавали спецодяг перед
відвідуванням станції
іноземною делегацією
(Фото зі шкільного музею)

Приїзд іноземних студентів

ЗІ СПОГАДІВ ОЧЕВИДЦЯ

Спецодягу нам не видавали. Взимку на обрізці саду давали лише бавовняні рукавички. Кожного року по декілька разів на сезон сади обробляли отрутохімікатами. Якщо оббризкували з літака, нам наказували переходити в інший квартал саду, але літак розпиляв отруту й туди, де знаходилися робітники. На сьогоднішній день не залишилося в живих жодного тракториста, які працювали на отрутохімікатах. Хто дожив до пенсії, а хто й не дожив.

Обробка садів отрутохімікатами
(Архів шкільного музею)

МОВОЮ НАУКИ

(Вісник Харківського національного університету, № 1128 (том 41)

Г.Є. Потапенко, інженер, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна «Фактори розповсюдження та накопичення пестицидів у ґрунтах і ґрунтових водах кайнозойських відкладів»)

Дослідження за 1982-1995 рр.

В 1992 році у пробах ґрунту (глибина відбору 10-15 см) відібраних на території Артемівського дослідного полігону (територія ДДСС) виявлені від 3 до 8 пестицидів у концентраціях(мг/кг): α -ГХЦГ від слідів до $1,2 \cdot 10^{-3}$; γ - ГХЦГ - від слідів до $8,5 \cdot 10^{-3}$; ДДЕ - від $5 \cdot 10^{-3}$ до $3,9 \cdot 10^{-1}$; ДДТ - від слідів до $1,5 \cdot 10^{-1}$; фозалон - від $8,6 \cdot 10^{-3}$ до $9,6 \cdot 10^{-2}$; карбофос - від слідів до $1,6 \cdot 10^{-2}$. У багатьох випадках такий пестицид, як ДДТ та його метаболіт ДДЕ виявлено у концентраціях вищих за ГДК у 3 - 4 рази. Присутність у ґрунтах, водах поверхневих водотоків та підземних водах питного водозабору пестициду ДДТ (та його метаболіту ДДЕ), який не використовується у нашій країні з 1970 року, свідчить про те, що ретроспективне забруднення стійко зберігається. Залишкова кількість пестицидів, які встановлені у пробах води діючого водозабору селища Опитне, розташованого нижче від джерела забруднення на відстані 1-1,5 км є досить значними ($n \cdot 10^{-5}$ до $n \cdot 10^{-4}$ мг/дм³), що вказує на їх високу міграційну здатність.

ЗІ СПОГАДІВ ОЧЕВИДЦЯ

На станції я працювала робітницею в саду. Робочий день наш був з 8 до 17 години. Влітку прополювали та збирали ягоди полуниці та інших ягоди та фрукти, було дуже жарко та важко. В обідню перерву ми годину відпочивали в затінку і знову виходили на поле. Коли потрібно було поливати, то тягали за собою дуже важкі шланги. До пізньої осені збирали яблука в кошики по 15 кг, які по грязі носили до ящиків, що стояли на виході з ділянки. Взимку на морозі та холодному вітрі обрізали

дерева, або на складах перебирали яблука. Ящики з яблуками по 35 кг вручну з напарницею зіставляли на піддони. Заробітна плата складала 60 карбованців. Влітку часто заставляли руками виривати отруйну цикуту та амброзію.

Збирання саджанців полуниці

Соцзмагання по обрізці саду

Висадка полуниці

Робітниці на викопуванні саджанців полуниці
(Архів шкільного музею)

В 1975 році на Донецькій дослідній станції садівництва відбувся гучний судовий процес. Був заарештований директор станції Галушка І.П. та ще декілька осіб з керівництва. Вирок був різний - від 5 до 10 років позбавлення волі за розкрадання державного майна.

ЗІ СПОГАДІВ ОЧЕВИДЦЯ

Яблука та ягоди з саду крали всі. Та якщо прості робітники виносили в сумках та ящиках, то начальство вивозило машинами. На початку 70-х рр.. я працював водієм вантажної машини. Прямо з- під комбайну машину насіння віз додому старшому механіку. У всіх були збудовані великі погребі. Туди з саду завозили машинами яблука, а потім взимку і весною вивозили невеликими частинами на базар до Горлівки. Директор відправляв машини, завантажені яблуками до обласного начальства в Донецьк, інші регіони Союзу, навіть завантажували в літаки і відправляли до Сибіру.

ЗІ СПОГАДІВ Л. ТАРАНЕНКО, СЕЛЕКЦІОНЕРА ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ

(Архів шкільного музею)

«А ще селекції заважає розкрадання. Це гірше стихійного лиха. Пам'ятаю, коли я починала свою селекційну роботу, з одним сторожем доводилося домовлятися, щоб він крав тільки дрібні плоди черешні. Не красти він не міг, тому що за 50-ти карбованську зарплату просто неможливо було прогодувати чотирьох дітей. А потім, коли його за крадіжку все ж таки вигнали, я сама ночами стерегла свої черешні».

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

(Архівний відділ Бахмутської райдержадміністрації. Ф.134, опис – 1, Д-149)

Наказ

по Донецькій дослідній станції садівництва від 8 березня 1973 року

Робітниця садової бригади відділення №1, працюючи в саду на збиранні яблук і маючи доступ до продукції, систематично займалася розкраданням яблук. Вироком народного суду від 22.01.1973 року вона засуджена за розкрадання яблук в кількості 1110 кг на суму 826 карбованців 68 копійок.

З метою зміцнення трудової дисципліни в бригаді та створення нормальних умов для роботи, наказую:

Робітницю Т. Л. перевести робітницею на розсадницьке відділення.

Ланкову Ш. А. звільнити від обов'язків ланкової і перевести її робітницею в садову бригаду №3 відділення Шмідт.

Трактористу К.А., який сприяв Т. Л. в здійсненні злочину, підвозячи Т.Л. з краденими яблуками, оголосити сувору догану і перевести на ручну працю.

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

(Архівний відділ Бахмутської райдержадміністрації. Ф.134, опис – 1, Д-149)

Наказ

по Донецькій дослідній станції садівництва від 21 червня 1973 року

... Мають місце випадки розкрадання кормів та продукції тваринництва.

Внаслідок потурання з боку управляючих та бригадирів допускаються випадки розкрадання продукції та продажу її на ринку.

Так, з території тарного цеху робочий будівельного цеху В.В. систематично розкрадав будівельні матеріали і продавав їх за спиртні напої. Робітниця садової бригади №1 Центрального відділення Ц. М., скотар Г. Н., робітниця квіткарства С. Д. продавали на базарі вишні, хоча ніхто з них не має присадибних ділянок.

ЗІ СПОГАДІВ ОЧЕВИДЦЯ

Ми тоді добре жили. Всім вистачало. І автомобілі купували, і відпочивати могли поїхати. Це зараз погано жити через малі пенсії, бо зарплати були малі.

З 1976 року директором Донецької дослідної станції садівництва призначають Гуляєва А.Г. В другій половині 70-х на початку 80-х рр.. дослідна станція розширює своє виробництво. Активно працює 5 відділів (селекції та сортовивчення, агротехніки, захисту рослин, зрошення, зберігання та переробки плодів), дві лабораторії (агрохімії та фізіології рослин та вивчення сланцевих шахтних порід для удобрення

сільськогосподарських культур), група декоративного садівництва. Колектив наукових співробітників складав 25 осіб, серед них один доктор і 14 кандидатів наук.

На станції проводилися дослідження, направлені на вдосконалення районованих сортів плодово-ягідних культур, вивчалися інтенсивні форми садівництва. За час роботи станції виведено 36 сортів яблуні, нові сорти урожайних скороспілих, відносно морозостійких та засухостійких груш, слив, черешні, абрикосів, персиків, аличі, тощо. Загальна площа землекористування дослідного господарства складала 3053 га.

Новий директор станції А.Гуляєв
(Архів шкільного музею)

МОВОЮ ПРЕСИ

(Районна газета «Вперед», №19, 1 травня, 2014 рік)

Медальные времена артемовских садоводов

Донецкая опытная станция садоводства отличилась на Всесоюзной выставке народного хозяйства. На собрании коллектива в феврале 1979-го были вручены награды ВДНХ. Директор опытного хозяйства В.Д. Сокол получил золотую медаль, главный агроном А.В. Романов – серебряную, бригадир садоводов В.М. Титова, рабочие А.П. Дерюгина и Е.К. Лыхненко получили бронзовые медали. А в целом Донецкая опытная станция садоводства была удостоена диплома ВДНХ СССР.

Станция и селекционер, кандидат сельскохозяйственных наук И.И. Сидоренко получили авторские свидетельства на новый сорт крыжовника «бахмутский». Такие вот были золотые садоводческие времена. *В.Луговой*

Протягом всієї історії існування дослідної станції одним з головних напрямків роботи була селекція і сортовивчення плодових культур, яка полягала в створенні зимостійких, посухостійких, високопродуктивних сортів. Вагомий вклад в цьому напрямку внесли видатні співробітники станції, заслужені робітники сільського господарства УРСР: І.Сидоренко, П.Бережний, В.Дмитрук, І.Повзун, тощо.

Ім'я старшого наукового співробітника Донецького філіалу інституту садівництва, заслуженого агронома України, Почесного громадянина Артемівського району Лілії Тараненко відомо далеко не тільки за межами Донецької області, а й за межами України. За 62 роки своєї трудової діяльності на рідному підприємстві, переживши сімох директорів, вивела понад 50 сортів сливи, черешні, абрикоса, персика та інших кісточкових сортів. Її Шпанка донецька, Чудо-вишня, Венгерка донецька, Аннушка, Аеліта, Кальвіль донецький, Донецька вуглинка відомі в країнах колишнього СРСР, Західної Європи, США, Китаї.

Лілія Тараненко, заслужений агроном України
(Архів шкільного музею)

ПРОИСХОЖДЕНИЕ: Выведен на Донбассе на опытной станции садоводства. Автор — Л. И. Тараненко. Дорога на розовые и Валерий Чкалов. изгибом, по которому его легко отличить от других сортов. Вступает в плодоношение в средний срок, на 6-7-й год. Цветение в средний срок. Урожайность жо-

ЗІ СПОГАДІВ Л. ТАРАНЕНКО

(Архів шкільного музею)

«Взагалі природа – це дивовижний світ, який можна нескінченно вивчати і якому стільки ж нескінченно можна дивуватися! ...Якщо у вас гіпертонія, посадіть в своєму саду айву та кизил. А знижений тиск можна підняти чаєм з лимонника. Абрикоси корисні для серця. І так можна підібрати в саду ліки майже від будь-якої хвороби».

В другій половині 70-х- 80-х рр.. розвивається соціальна структура селища: будуються багатоповерхові будинки, лікарська амбулаторія, ясла-садочок, новий будинок культури, стадіон, відділення зв'язку, АТС, магазини. В 1991 році вперше за 55 років існування селища Опитне відкрилася школа. Два роки вона існувала в пристосованому приміщенні (в 1993 році – відкриття нової будівлі).

Завершення будівництва нового дитячого садка та будинку культури

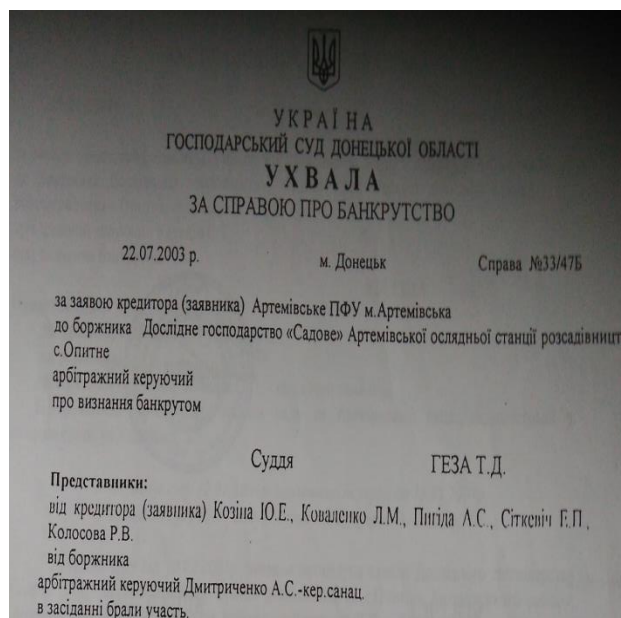

Центральний заїзд до с. Опитного (80-ті рр..) Нова будівля школи, 1993 р.
(Архів шкільного музею)

В кінці 80-х – початку 90-х рр. на дослідній станції починається економічний спад виробництва. 1998 року відбувається реорганізація станції. Її землі та майно розподіляють між собою дослідне господарство «Садове», Артемівська дослідна станція розсадництва, відділ науки, ДП ООО «Рутекс Керам». Певний час ДГ «Садове», доведене до банкрутства, перебувало в стадії санації, яка згодом перейшла в стадію ліквідації. За цей час господарство остаточно розкрали та зруйнували. В нових умовах ринкових відносин вистояло лише невелике колишнє ІІІ відділення дослідної станції, яке нині є Бахмутською дослідною станцією розсадництва.

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

(З домашнього архіву)

МОВОЮ ПРЕСИ

(Районна газета «Вперед», №53, 25 листопада, 2009 рік)

Пізня осінь, поля спорожніли... Спорожніли і сади. Але якщо у гарних хазяїв це відбувається після збирання врожаю, то в дослідному господарстві «Садове» запустіння продовжується вже більше десяти років. В останні шість років, які припадають на період ліквідації збанкрутілого підприємства, сотні гектарів родючої землі «гуляють» до неподобства. Частково розкорчовані, а більшою частиною ні, сади рівною мірою заросли бур'янами та дикою поростю. *В. Голоп'оров*

ЗІ СПОГАДІВ І. ГАЛУШКИ, ДОКТОРА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК, ПЕРШОГО ДИРЕКТОРА І ОРГАНІЗАТОРА ДОНЕЦЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ САДІВНИЦТВА

(Бахмутський краєзнавчий музей, відділ фондів, інд. №107, спр. 6)

«Вся територія дослідної станції була проголошена «Заповідником садово-паркового мистецтва». Обводнена та зариблена Черкова балка. В її терниках поселилися жар-птиці - фазани, яких завезли з моєї ініціативи з Закарпатської області. Протерасована та обводнена, Запорізька балка стала зеленим оазисом з дендропарком, зеленою флорою та фауною. Пурхали зграї перепілок. Вільно ходили косулі. *Ховрашки переселилися на землі суміжних колгоспів.*

Таким я залишив рукотворний рай...»

Будівля адміністрації дослідної станції.

Готельний комплекс. 2020 рік